

wij zijn SAAMO

Deze tekst gaat tot de kern van SAAMO. In wat volgt omschrijven we hoe we ons werk zien. ‘We’ zijn de acht vzw’s van SAAMO. We baseren ons op **opgebouwde kennis** uit de **opbouwwerkpraktijk** en **wetenschappelijke inzichten**.

In onze **missie** leggen we uit waarom SAAMO bestaat en waarom we aan maatschappelijk opbouwwerk doen.

Onze **visie** is een korte omschrijving van de samenleving waar SAAMO naartoe wil.

Het **referentiekader** schetst de theoretische onderbouw en de essentie van de opbouwwerkpraktijk van SAAMO. Het wordt verder uitgewerkt in **praktijkkaders** en **vorming**.

Dit is een publicatie van SAAMO
Met de steun van SAM,
steunpunt Mens en Samenleving

Brussel, 2023
www.saamo.be
V.U.: Dirk Masquillier

SAAMO

visie + missie

visie

SAAMO streeft naar een samenleving waarin elke mens een menswaardig leven heeft: ieders mensenrechten worden gerespecteerd, waardoor elke mens zichzelf kan en mag zijn en zich kan ontplooiën.

Die samenleving is democratisch, heeft een herverdelende overheid, solidaire gemeenschappen, een sociale markt en zorgt voor een leefbare planeet voor iedereen.

missie

Elke mens heeft recht op een menswaardig leven. Toch is dat voor duizenden mensen in Vlaanderen en Brussel geen realiteit. De ongelijke organisatie van onze samenleving maakt kwetsbaar en sluit uit.

SAAMO pakt uitsluiting aan.

- We verbinden mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Opbouwwerkers bouwen een vertrouwensband op, brengen mensen die tegen gelijkaardige problemen aanbotsen samen, halen hun kracht naar boven, ondersteunen hen om hun netwerk te vergroten en creëren ruimte voor hun ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid.
- Samen strijden we voor structurele verandering: we werken aan verbeteringen in beleid en regelgeving, ontwikkelen op verandering gerichte, vaak innovatieve modellen en bouwen aan publieke bewustwording.

Partnerschappen met overheden, andere middenveldorganisaties en private spelers zijn daarbij cruciaal.

SAAMO

referentie- kader

In wat volgt gaan we dieper in op onze missie en op hoe we die waarmaken. We duiden ook hoe SAAMO zich onderscheidt van andere sectoren en organisaties.

Bouwen aan structurele verandering

We bestrijden uitsluiting en sociale ongelijkheid door structurele verandering. Waardoor kunnen mensen geen menswaardig leven leiden en zijn ze maatschappelijk kwetsbaar? Wat is voor SAAMO structurele verandering?

DE OORZAKEN VAN MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID

Maatschappelijke kwetsbaarheid is het gevolg van diverse factoren op macro-, meso- en microniveau die voortdurend op elkaar inwerken.

Factoren op macroniveau

Hoe we overheden, economische systemen en markten organiseren, systemen van onderdrukking die we in stand houden,...

De private woonmarkt en alle regelgeving die erbij komt kijken organiseren we bijvoorbeeld op zo'n manier dat er onvoldoende betaalbare en degelijke woningen zijn. Tegelijk doet onze overheid te weinig om daarop in te grijpen en voldoende sociale woningen te voorzien. Daardoor leven duizenden mensen in slechte en/of te dure woningen.

Een voorbeeld van een systeem van onderdrukking is racisme en hoe dat onder meer leidt tot discriminatie op de arbeidsmarkt.

Factoren op mesoniveau

Ontoegankelijke hulp- en dienstverlenende instanties, leven in een verloederde buurt waarin niet wordt geïnvesteerd, de doorwerking van stereotype denkbepelden over vooroordelen naar concrete discriminatie binnen instellingen,...

Een voorbeeld is het gebrek aan fysieke loketten bij instellingen zoals de belastingdienst.

Een ander voorbeeld: volgens een onderzoek van de VUB hebben leerkrachten lagere verwachtingen van 'leerlingen uit sociaal zwakkere milieus', waardoor die leerlingen 'minder ambitieuze' studierichtingen kiezen.

Factoren op microniveau

Ziekte, eigen keuze om niet te studeren omdat men door herhaaldelijke ervaringen van uitsluiting het vooroordeel niet bekwaam te zijn heeft geïnternaliseerd,...

STRUCTURELE VERANDERING

Om maatschappelijke kwetsbaarheid aan te pakken streven we naar structurele verandering, samen met mensen vanuit wiens ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid we steeds vertrekken. Structurele verandering bereiken we met oplossingen die:

- verder reiken dan de directe betrokkenen;
- zijn verankerd;
- uitsluiting voorkomen of mensen uit hun situatie van uitsluiting halen.

Oplossingen die verder reiken dan directe betrokkenen

Oplossingen reiken verder dan de mensen die eraan meewerkten en rechtstreeks in onze projecten en werkingen zijn betrokken.

Verankerde oplossingen

Oplossingen zijn verankerd in systemen, wetgeving, gebruiken, denkbeelden of instellingen en hebben een langetermijneffect.

Oplossingen die uitsluiting voorkomen en mensen uit uitsluiting halen

Verbeelden we uitsluiting met de metafoor van een put waar mensen die uitsluiting meemaken in terechtkomen, dan dempt SAAMO die put of zet ze er ladders in.

SAAMO voorkomt uitsluiting door er mee voor te zorgen dat onze samenleving en instellingen zo zijn georganiseerd dat mensen niet langer in een situatie van uitsluiting kunnen terechtkomen.

Enkele voorbeelden:

We zorgen er mee voor dat er voldoende energiezuinige sociale woningen komen.

We bouwen aan een breed toepasbaar model om onderbescherming tegen te gaan.

Nemen we de metafoor van de put, dan wordt de put hier gedempt.

Daarnaast haalt **SAAMO groepen mensen uit situaties van uitsluiting**. Enkele voorbeelden:

We zorgen ervoor dat het OCMW in een bepaalde stad of gemeente meer mensen sneller gaat helpen.

We ontwikkelen een tool om tijdens sollicitatieprocedures de talenten van kortgeschoolde anderstaligen objectief in beeld te brengen.

Hier zetten we ladders in de put.

Soms werken we ook aan verandering die **uitsluiting louter verzacht**. In dat geval voorkomen we geen uitsluiting en halen we mensen evenmin uit hun situatie van uitsluiting. Daarmee bouwen we dus niet aan structurele verandering. Dat doen we:

- **Samenhangend met werken aan structurele verandering.**
Bijvoorbeeld een tweedehandswinkeltje in een buurtwerking van waaruit onderbescherming wordt aangepakt.

- **Omdat het strategisch nodig is om te kunnen bouwen aan structurele verandering.**
Bijvoorbeeld een samenwerking op vraag van een gemeente, waarop we ingaan om elkaar te leren kennen. Zo bouwen we aan een gezamenlijke basis om in een later stadium een project te kunnen opzetten met als doel structurele verandering.
- **Als een vorm van noodhulp onder protest.**
Bijvoorbeeld voedselhulp in een crisissituatie.

Volgens de metafoor van de put gooien we er af en toe iets in om leed te verzachten.

In het schema op de volgende pagina koppelen we de structurele verandering waar SAAMO op inzet aan de niveaus die maatschappelijke kwetsbaarheid verklaren.

Wanneer duizenden mensen in Vlaanderen en Brussel zich in een maatschappelijk kwetsbare positie bevinden, vindt SAAMO het zinvol om groepen mensen uit hun situatie van uitsluiting te halen. Ook zonder dat de oplossingen voor die groepen meteen uitsluiting op macroniveau voorkomen. **Maar uitsluiting wegwerken via systeemverandering is voor SAAMO steeds de strategische horizon.**

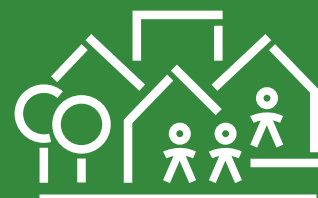
Uitsluiting voorkomen

Mensen uit situatie van uitsluiting halen

Uitsluiting verzachten

Macroniveau

Mesoniveau

Microniveau

* Op macroniveau kan je uitsluiting voorkomen of erger maken. Wanneer oplossingen op macroniveau uitsluiting voorkomen, dan zullen ze steeds ook mensen uit hun situatie van uitsluiting halen.

Sturende principes om te komen tot structurele verandering

Alles wat SAAMO onderneemt gebeurt tegen de achtergrond van enkele sturende principes. Zij zijn bepalend voor de opbouwwerkpraktijk.

GROND- EN MENSENRECHTEN ALS KOMPAS

SAAMO werkt binnen een universeel mensenrechtenkader. Elke mens beschikt over mensenrechten, louter omwille van het mens-zijn. Die rechten zijn onvervreemdbaar. Je kunt ze dus niet verliezen. Ze zijn ook ondeelbaar. Dat betekent dat alle rechten even belangrijk zijn. Een mensenrecht kan je niet worden afgepakt omdat een ander prioriteit zou hebben. Mensenrechten zijn omschreven in onder meer de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens en het bindende Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. In de Belgische grondwet worden ze grondrechten genoemd.

Grond- en mensenrechten zijn richtinggevend voor de opbouwwerkpraktijk. We strijden tegen schendingen van bestaande grond- en mensenrechten, waardoor mensen geen menswaardig leven kunnen leiden. We bouwen ook aan de uitbreiding ervan, voor zover nodig in de strijd voor een rechtvaardige samenleving.

Voor de volledigheid: grond- en mensenrechten kunnen voor SAAMO ook een juridische hefboom zijn, waarbij we inzetten op juridische procedures voor rechtbanken of andere instanties.

WERKEN MET EN VOOR MENSEN IN EEN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE POSITIE

Intersectionele benadering

De kwetsbare positie van mensen in de samenleving hangt samen met bepaalde persoonlijke kenmerken, die tegelijk sociale ordeningsprincipes of assen van maatschappelijke betekenisgeving zijn: bezit, etniciteit, geslacht, gezondheid, huidskleur, nationaliteit, opleidingsniveau, klasse, leeftijd, religie, seksuele oriëntatie, verblijfsstatuut,... Afhankelijk van de heersende normen werken die persoonlijke kenmerken uitsluiting en ongelijkheid in de hand.

Bij het bepalen van onze prioritaire doelgroepen en strategieën om uitsluiting en ongelijkheid aan te pakken houden we rekening met die ordeningsprincipes en met hoe ze elkaar kruisen. Op basis daarvan maken we bewuste keuzes die de breedte van onze doelgroepen bepalen. Op de arbeidsmarkt bijvoorbeeld kunnen kortgeschoolden uitsluiting ervaren. Maar voor kortgeschoolden met een migratie-achtergrond krijgt de uitsluiting die ze ervaren een extra dimensie.

Ruimte maken voor ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid

De ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid van mensen die uitsluiting ervaren is noodzakelijk om tot structurele verandering te komen. Voor het opbouwwerk is dat steeds het vertrekpunt. We ondersteunen

mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie om die deskundigheid in de bredere samenleving binnen te brengen en doen op die manier aan machtsopbouw.

Bruggen bouwen

In strategie en aanpak werken we ook samen met mensen die zich niet in een maatschappelijk kwetsbare positie bevinden. SAAMO is vaak spilfiguur en initiatiefnemer, maar partnerschappen met overheden, andere middenveldorganisaties en private spelers zijn cruciaal om tot structurele verandering te komen.

BIJDRAGEN AAN EEN LEVEN- DIGE DEMOCRATIE EN EERLIJKE VERDELING VAN MACHT

SAAMO is voorstander van een daadkrachtige overheid die zich ten dienste stelt van het collectieve welzijn en een context creëert waarbinnen elke mens ruimte en mogelijkheden heeft om haar of het leven vrij vorm te geven.

Aan die daadkrachtige overheid ligt een levendige democratie ten grondslag. Dat is een democratie waarin alle burgers controle hebben op de manier waarop ze worden bestuurd. Binnen die democratie wordt gestreefd naar een eerlijke verdeling van inkomen, vermogen, kennis en macht.

Het opbouwwerk heeft de ambitie om aan die levendige democratie bij te dragen en ondersteunt mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie om daar een actieve rol in op te nemen.

Een levendige democratie moet bovendien een ruime invulling krijgen. Dat betekent dat ze meer is dan een beleidsmodel. In een levendige democratie zijn er participatiemogelijkheden via verschillende spelers die onafhankelijk zijn van de overheid: via het middenveld, de straat, zelforganisaties,... Ook dankzij een autonome invulling van haar missie draagt middenveldspeler SAAMO dus bij aan de democratie.

STREVEN NAAR EEN VOOR IEDEREEN LEEFBARE PLANEET

Klimaatverandering en milieuvervuiling vormen een bedreiging voor onze planeet en voor de mensheid. Mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie worden het eerst en het hardst getroffen. Zo wonen mensen in armoede vaker in slechte huizen in overstromingsgevoelig gebied. Klimaatmaatregelen houden met hen ook te weinig rekening. Zij kunnen hun woning bijvoorbeeld niet renoveren, want ze kunnen subsidies niet voorfinancieren.

Er is nood aan een transitie, die sociaal rechtvaardig moet zijn. Het opbouwwerk zet daar actief op in.

De ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid van mensen die uitsluiting ervaren is noodzakelijk om tot structurele verandering te komen.

Wat is kenmerkend voor SAAMO?

Meerdere organisaties en sectoren gaan voor structurele verandering om maatschappelijke kwetsbaarheid aan te pakken. Het opbouwwerk heeft daarvoor een eigen, typerende aanpak.

Die bestaat uit twee strategiebepalende invalshoeken, twee typerende kernopdrachten en de onlosmakelijke samenhang tussen basiswerk, innovatief projectwerk en opschaling. De aanpak is verder uitgewerkt in praktijkkaders.

STRATEGIEBEPALENDE INVALSHOEKEN EIGEN AAN HET OPBOUWWERK

SAAMO pakt uitsluiting aan vanuit twee invalshoeken: de invalshoek van de uitsluitingsgrond en de invalshoek van het gebied.

Invalshoek van de uitsluitingsgrond

Met deze invalshoek richten we ons op een groep mensen die met eenzelfde uitsluitingsgrond worden geconfronteerd. Samen met hen en vertrekkend vanuit hun ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid bouwen we aan oplossingen, zodat hun grond- en mensenrechten realiteit worden en ze een menswaardig leven kunnen leiden.

Invalshoek van het gebied

Met deze invalshoek wordt in en vooral aan een aandachtsgebied gewerkt. Een aandachtsgebied is een buurt, stadswijk, dorp of streek waar een complex samenspel van uitsluitingsmechanismen de maatschappelijk kwetsbare positie van bewoners en gebruikers in de hand werkt. Met gebiedsgericht opbouwwerk maakt SAAMO van het aandachtsgebied een hefboom voor maatschappelijke verandering. De focus ligt op de realisatie van grond- en mensenrechten, op community building en op ruimte publiek maken. Het aandachtsgebied is het vertrekpunt en de focus van projecten en activiteiten.

AGOGISCHE EN POLITIEKE KERNOPDRACHT

SAAMO heeft twee kernopdrachten: een agogische en een politieke. In de strijd voor een rechtvaardige samenleving waarin iedereen een menswaardig bestaan heeft, staan die opdrachten evenwaardig naast elkaar. In het opbouwwerk kunnen die opdrachten niet van elkaar worden losgekoppeld. Ze zijn steeds onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Agogische kernopdracht

Centraal in de agogische kernopdracht staat het versterkingsproces van mensen die met uitsluiting worden geconfronteerd. Dit versterkingsproces is erop gericht de regierol van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie te vergroten. Opbouwwerkers werken samen met hen aan een veerkrachtige binnenkant, aan een aangescherpt kritisch bewustzijn en aan participatie.

VERSTERKEN VAN DE VEERKRACHTIGE BINNENKANT

De binnenkant van mensen versterken is de eerste stap binnen het agogisch versterkingsproces. Die binnenkant wordt veerkrachtiger wanneer mensen meer zelfvertrouwen krijgen, wanneer ze het gevoel ervaren dat ze er mogen zijn en dat ze controle hebben op de eigen situatie en de omgeving. Wanneer ze zich bewuster worden van wie ze zijn en waar ze naartoe willen.

Opbouwwerkers dragen daaraan bij door zelf nabij, aanspreekbaar en niet-oordelend te zijn en door plekken te creëren waar mensen vertrouwen en leerkansen krijgen. Ze geven mensen ruimte om zichzelf te zijn en zetten in op verbinding van mensen met hun omgeving.

AANSCHERPEN VAN KRITISCH BEWUSTZIJN

Een belangrijke rol voor het opbouwwerk is mensen ondersteunen om inzicht te krijgen in de maatschappelijke context. Dat levert inzicht op in de eigen maatschappelijk kwetsbare situatie. Zo leren mensen de structurele oorzaken van hun situatie beter te begrijpen. Opbouwwerkers ondersteunen mensen ook om de vaardigheden te ontwikkelen om vanuit die inzichten mee te bouwen aan verandering.

BEVORDEREN VAN PARTICIPATIE

We bieden mensen die uitsluiting ervaren kansen om deel te nemen aan het maatschappelijk gebeuren: een sociaal leven uitbouwen, digitaal mee zijn, vrijwilligerswerk,... Daarnaast ondersteunen we mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie om een stem te hebben wanneer de samenleving spelregels opmaakt: advies verlenen aan beleidsmakers, meewerken aan het beleid van woonmaatschappijen,...

Politieke kernopdracht

Streven naar structurele verandering gebeurt via drie bouwstenen, met drie kenmerken en binnen vier domeinen.

DRIE BOUWSTENEN

SAAMO werkt met drie bouwstenen aan structurele verandering: modelontwikkeling, veranderingen in beleid- en regelgeving en publieke bewustwording.

- Modelontwikkeling: SAAMO ontwikkelt een vernieuwend of alternatief prototype van een product, organisatie of dienst dat afgestemd is op mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Het gaat om concrete realisaties waarbij de betrokkenen door te experimenteren oplossingen creëren en beweging op gang brengen.
- Veranderingen in beleid- en regelgeving: de toepassing, aanpassing of creatie van beleid- en regelgeving die uitsluiting aanpakt op het niveau van diverse actoren, zoals overheden, bedrijven en organisaties.
- Publieke bewustwording: SAAMO werkt aan een juist beeld van maatschappelijke kwetsbaarheid en aan een breed draagvlak voor structurele verandering. Strategische communicatie speelt daarbij een belangrijke rol.

DRIE KENMERKEN

Of het nu gaat om modelontwikkeling, nastreven van veranderingen in beleid- en regelgeving of publieke bewustwording, de politieke kernopdracht van SAAMO heeft drie kenmerken: Politiseren, visieontwikkeling en machtsopbouw.

- Politiseren: SAAMO voert met mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie het gesprek over uitsluitingsmechanismen en over de manier waarop de samenleving is georganiseerd. Dat gesprek tillen we naar het publieke en politieke debat.
- Visieontwikkeling: SAAMO doet permanent aan visieontwikkeling gestoeld op de praktijk, onderzoek en het maatschappelijke debat. Dat leidt tot een gedeeld beeld van de structurele veranderingen die een rechtvaardige samenleving nodig heeft.
- Machtsopbouw: SAAMO doet aan machtsopbouw. We vergroten de machtspositie van mensen die uitsluiting meemaken en dagen daarmee de bestaande maatschappelijke orde en sociale verhoudingen uit. Daarvoor werken we samen met andere middenveldorganisaties en gaan we bondgenootschappen aan met mensen in een maatschappelijk sterkere positie en met partners op lokaal, bovenlokaal en internationaal niveau.

VIER MAATSCHAPPELIJKE DOMEINEN

Strijden voor een rechtvaardige samenleving waarin er plaats is voor iedereen moet gebeuren binnen **vier maatschappelijke domeinen**, die voortdurend op elkaar inwerken. SAAMO bouwt mee aan:

- Een overheid die burgers controle geeft op hoe ze bestuurt en instaat voor de organisatie van een systeem van geïnstitutionaliseerde solidariteit dat burgers een menswaardig leven garandeert.
- Een markt die sociaal en duurzaam instaat voor de verdeling van private goederen en diensten en deze toegankelijk maakt voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Ondernemingen hebben in hun strategie en activiteiten aandacht voor mensenrechten, consumentenbelangen en sociale-, ethische- en milieukwesties. De overheid heeft hierin een belangrijke initiatiefnemende en regulerende rol.
- Solidaire gemeenschappen die de democratie versterken, die een alternatief zijn voor de markt en die een toevoeging zijn aan en geen vervanging van de herverdelende functie van de overheid.
- Een middenveld dat mensen verenigt en emancipatiekansen biedt, dat mensen informeert en ondersteunt om te wegen op het publieke debat en maatschappelijke keuzes en dat zorgt voor effectieve invloed van mensen op het beleid, de markt en de gemeenschap.

ONLOSMAKELIJKE SAMEN- HANG TUSSEN BASISWERK, INNOVATIEF PROJECTWERK EN OPSCHALING

Basiswerk

Het opbouwwerk vertrekt steeds vanuit de ervaringskennis en oplossingsdeskundigheid van mensen die uitsluiting ervaren. We brengen mensen met die deskundigheid op fysieke plekken samen. De toegang tot die **basiswerkingen** is laagdrempelig, mensen komen er om anderen te ontmoeten, om te leren en om naar de juiste hulp- en dienstverlening te worden doorverwezen. Samen met nabije opbouwwerkers en vrijwilligers analyseren ze de problemen waartegen ze aanlopen en denken ze na over oplossingen.

Ook via **outreaching werken** worden mensen en hun ideeën samengebracht. Opbouwwerkers zijn aanwezig in wijken en op straat, ontmoeten mensen in de omgeving waar zij zich thuis voelen, bouwen een vertrouwensrelatie met mensen op en gaan aan de slag met hun ervaringen en oplossingen.

Innovatief projectwerk

Opbouwwerkprojecten zijn tijdgebonden en hebben een concreet oplossingsperspectief gericht op maatschappelijke vernieuwing, met afgebakende doelstellingen en doelgroepen.

Verandering realiseren bestaat uit zoeken, proberen, kijken naar wat werkt en niet werkt en bijsturen. Als broedplaats voor oplossingen vergt projectmatig opbouwwerk dus creativiteit, verbeelding, oog voor innovatie, durf en tijd.

Opschaling

Met het oog op structurele verandering streven we naar opbouwwerkprojecten die na verloop van tijd kunnen worden opgeschaald.

- Projecten kunnen breder worden uitgerold als opbouwwerkproject door SAAMO zelf of als werkbaar model door andere spelers.
- De verankering van concrete oplossingen en werkbare modellen in wetgeving en instellingen is ook een vorm van opschaling.

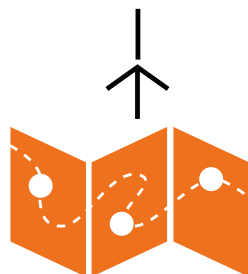

Samen uitsluiting aanpakken

Sturende principes

- grond- & mensenrechten
- met en voor mensen in kwetsbare positie
- levendige democratie
eerlijke verdeling van macht
- leefbare planeet

Kenmerken
SAAMO

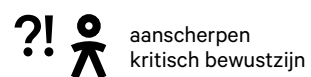
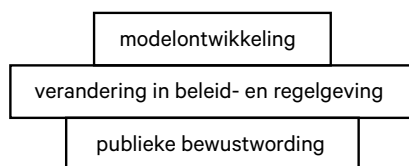
1 Invalshoek

soort uitsluiting
aandachtsgebieden

2 Politieke kernopdracht

Agogische kernopdracht

3 Basiswerk

veranderingen
realiseren
oplossingen

in de
wetgeving

in andere
contexten

